

Конкурентни пазари

Д-р Мария Коцева
СУ „Св. Кл. Охридски“
ИИИ-БАН
2015 г.

Бизнес при конкурентни пазари

- Върху фирмите влияе пазарната среда, която често е извън контрола им и е обект на чести промени.
- Прайс тейкър: индивид или фирма, които не могат да влияят на пазарната цена.
- Перфектно конкурентни пазари: всички производители и потребители са прайс тейкъри.
- Свободен пазар: индивидуалните производители и потребители са свободни да правят икономически избор, липсва намеса на държавата.
- Ценови механизъм: система при пазарната икономика, чрез която промяната в цените в резултат на промени в търсенето и предлагането води до изравняване на търсенето с предлагането.

Ценови механизъм

- Цените реагират не недостига и излишъка. Недостигът увеличава цените, а излишъкът – намалява.
- Равновесна цена: цената, при която търсеното количество е равно на предлаганото (няма недостиг или излишък)
- Равновесие: балансирана позиция; точка, от която няма тенденция за излизане от постигнатите цени и количества.

- Промяната в търсенето и предлагането кара пазарите да се приспособяват. При такава промяна неравновесието води до автоматична промяна в цените, което възстановява равновесието.
- Взаимозависимост между пазарите на стоки и фактори на производство.

Търсене

- Закон за търсенето: количеството на търсените стоки за определен период от време намалява при увеличаване на цените и се увеличава – при намаляване, при равни други условия.
- Подоходен ефект: ефект от промяната в цената върху търсеното количество, произтичащ от подобряване или влошаване на потребителя в резултат на промяната на цената.
- Ефект на заместване: ефект от промяната в цената върху търсеното количество, произтичащ от замяна на продукта с алтернативни.
- Търсено количество: количеството от дадена стока, което потребителят желае и може да закупи при дадена цена за даден период от време.

Детерминанти на търсенето

- Крива на търсенето: графика, която показва връзката между цената и търсеното количество на дадена стока за определен период от време.
- Кривата на търсене може да бъде за даден индивид, за група от потребители или за целия пазар.
- Детерминанти на търсенето:
 1. Вкусове;
 2. Брой и цена на стоките заместители;
 3. Брой и цена на взаимно допълващи се стоки;
 4. Доходи: нормални и малоценни стоки;
 5. Разпределение на доходите;
 6. Очаквания за бъдеща промяна в цената.

- Нормални стоки: стоки, чието търсене расте при нарастване на дохода.
- Малоценни стоки: стоки, чието търсене намалява при нарастване на дохода.

Движение по кривата на търсене и изместване на кривата:

- Промяна в търсенето: изместване кривата на търсене при проява на детерминант, различен от цената.
- Промяна в търсеното количество: движение по кривата на търсене до нова позиция при промяна в цената.

Предлагане

- Крива на предлагането: графика, която показва връзката между цената и предлаганото количество от дадена стока за определен период от време.
- При нарастване цената на дадена стока нараства и нейното предлагане.
- Кривата на предлагане може да бъде за отделна фирма или за цяла индустрия.

Детерминанти на предлагането

1. Разходи за производство:

- Промяна в цената на факторите за производство;
- Промяна в технологиите;
- Организационни промени;
- Правителствена политика.

2. Печалба от алтернативни стоки (взаимнозаменяеми в предлагането):

- **Взаимнозаменяеми в предлагането стоки:** две стоки, при които нарастване производството на едната означава отклоняване на ресурси за производството на другата.

3. Печалба от стоки, които се предлагат съвместно: две стоки, при които нарастване производството на едната води до увеличаване производството и на другата.

4. Природни и други непредвидими събития;

5. Цели на производителите – максимизиране на печалбата или максимизиране на продажбите.

6. Очаквания за промени в цената.

7. Брой на доставчиците.

Движение по кривата на предлагане и изместване на кривата:

- Промяна в предлаганото количество: движение по кривата на предлагане до нова точка, когато има промяна в цената.
- Промяна в предлагането: изместване на кривата на предлагане при промени различни от промяна в цената.
- Равновесна цена: цена, при която търсенето се изравнява с предлагането.
- Придвижване към ново равновесие
 - Промяна в търсенето.
 - Промяна в предлагането.

Еластичност на търсенето спрямо цената

- Еластичност на търсенето спрямо цената: измерва промяната в търсеното количество при промяна в цената.
- $E_{PD} = \frac{\Delta Qd (\%)}{\Delta P (\%)}$
- Еластично: всяка промяна в цената ще доведе до пропорционално по-голяма промяна в търсеното количество $E_{pd} > 1$
- Нееластично: всяка промяна в цената ще доведе до пропорционално по-малка промяна в търсеното количество $E_{pd} < 1$
- Единична еластичност: всяка промяна в цената ще доведе до същата промяна в търсеното количество $E_{pd} = 1$
- Напълно нееластично: $E_{pd} = 0$
- Напълно еластично: $E_{pd} = \infty$

Детерминанти на еластичност на търсенето спрямо цената

- Брой на стоки заместители;
- Дял от дохода, предназначен за потребление;
- Времето.

Еластичност и вземане на решения от бизнеса

- Съвкупни приходи: $TR = P \times Q$
- Еластично търсене: изменението в количеството е по-голямо в сравнение с изменението на цената;

P нараства; Q намалява; TR намалява.

P намалява; Q нараства; TR нарастват.

- Нееластично търсене: изменението в количеството е по-малко в сравнение с изменението в цената;

P нараства; Q намалява; TR нараства.

P намалява; Q нараства; TR намалява.

Elastre 5.4

Elastic demand between two points

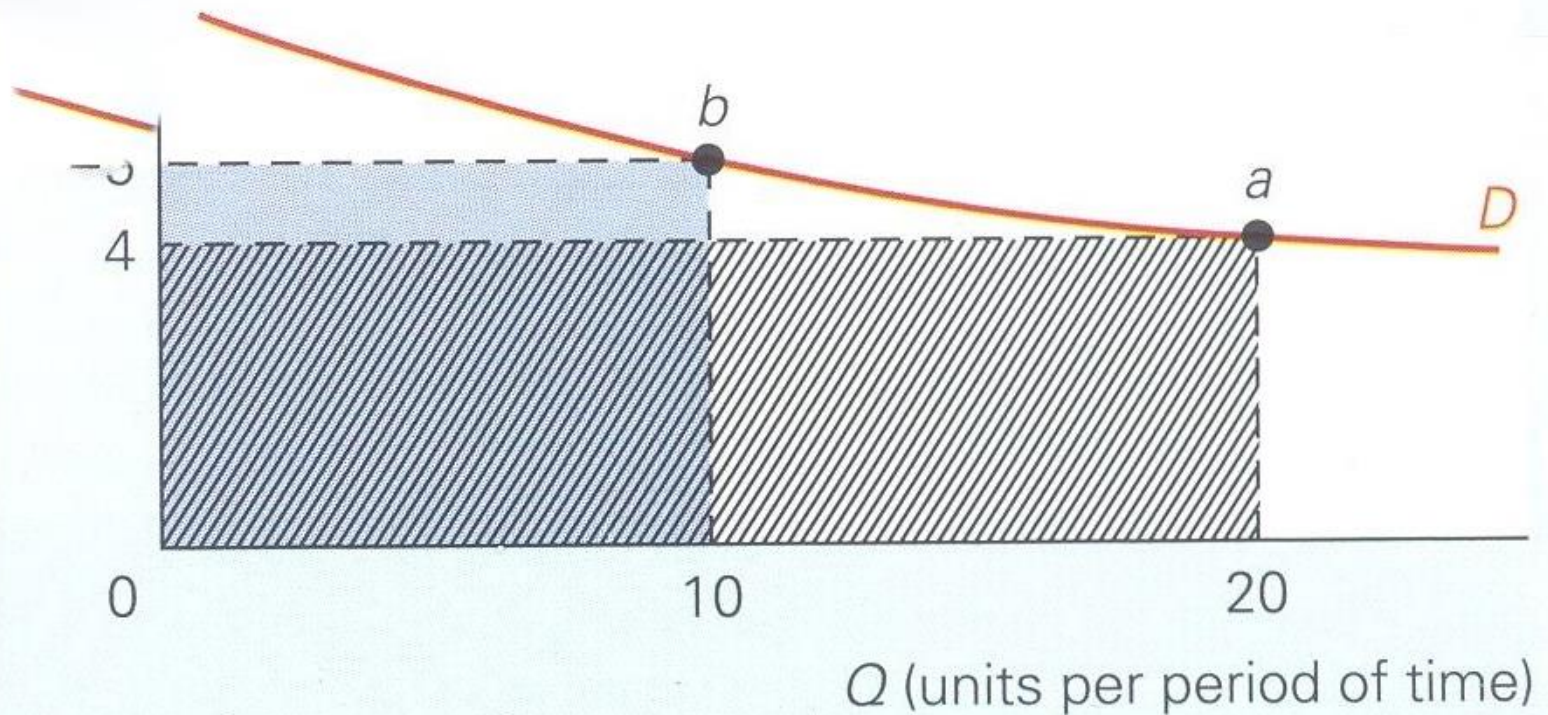

Figure 5.5

Inelastic demand between two points

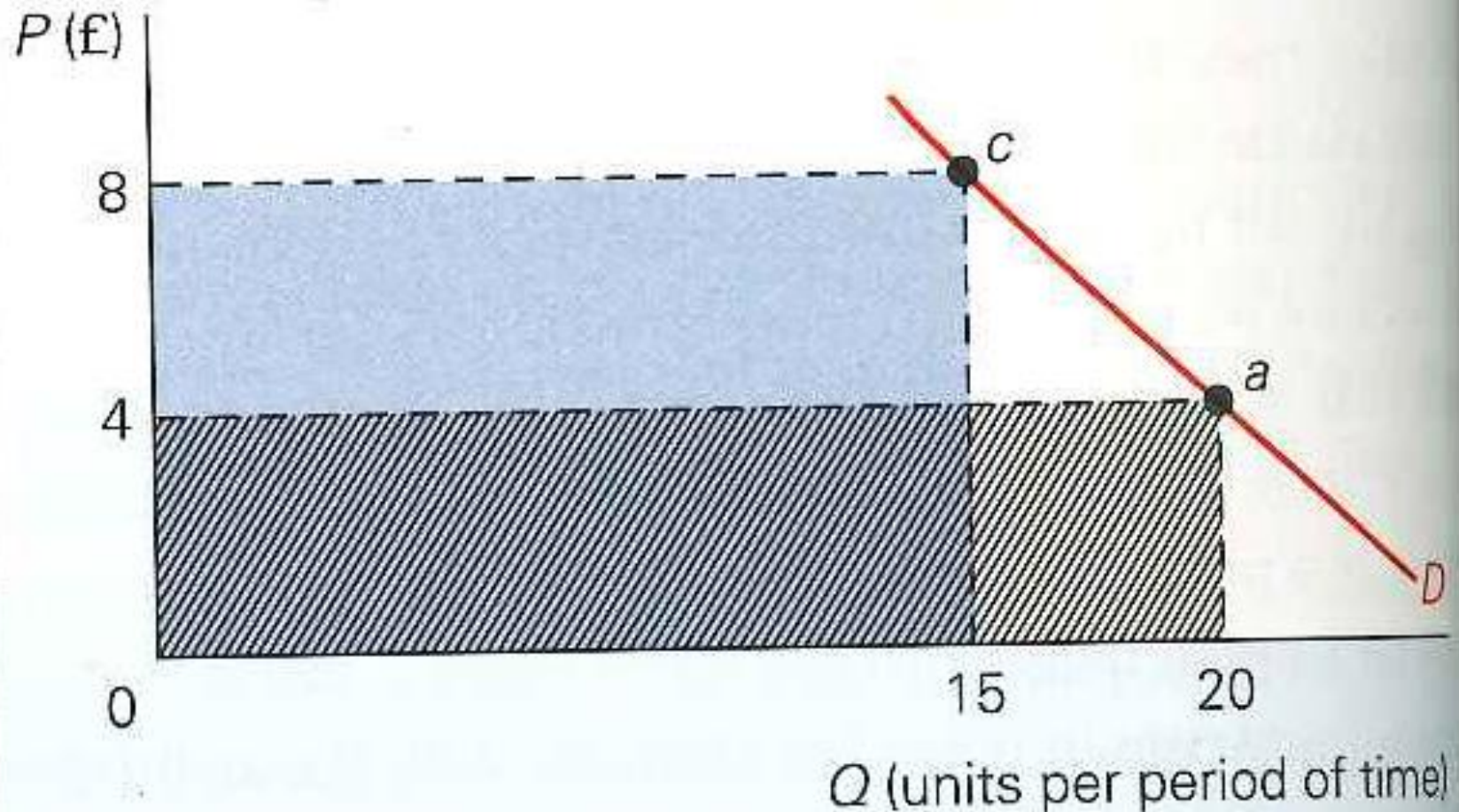

Figure 5.6

(a) Totally inelastic demand ($P\epsilon_D = 0$); (b) Infinitely elastic demand ($P\epsilon_D = \infty$); (c) Unit elastic demand ($P\epsilon_D = -1$)

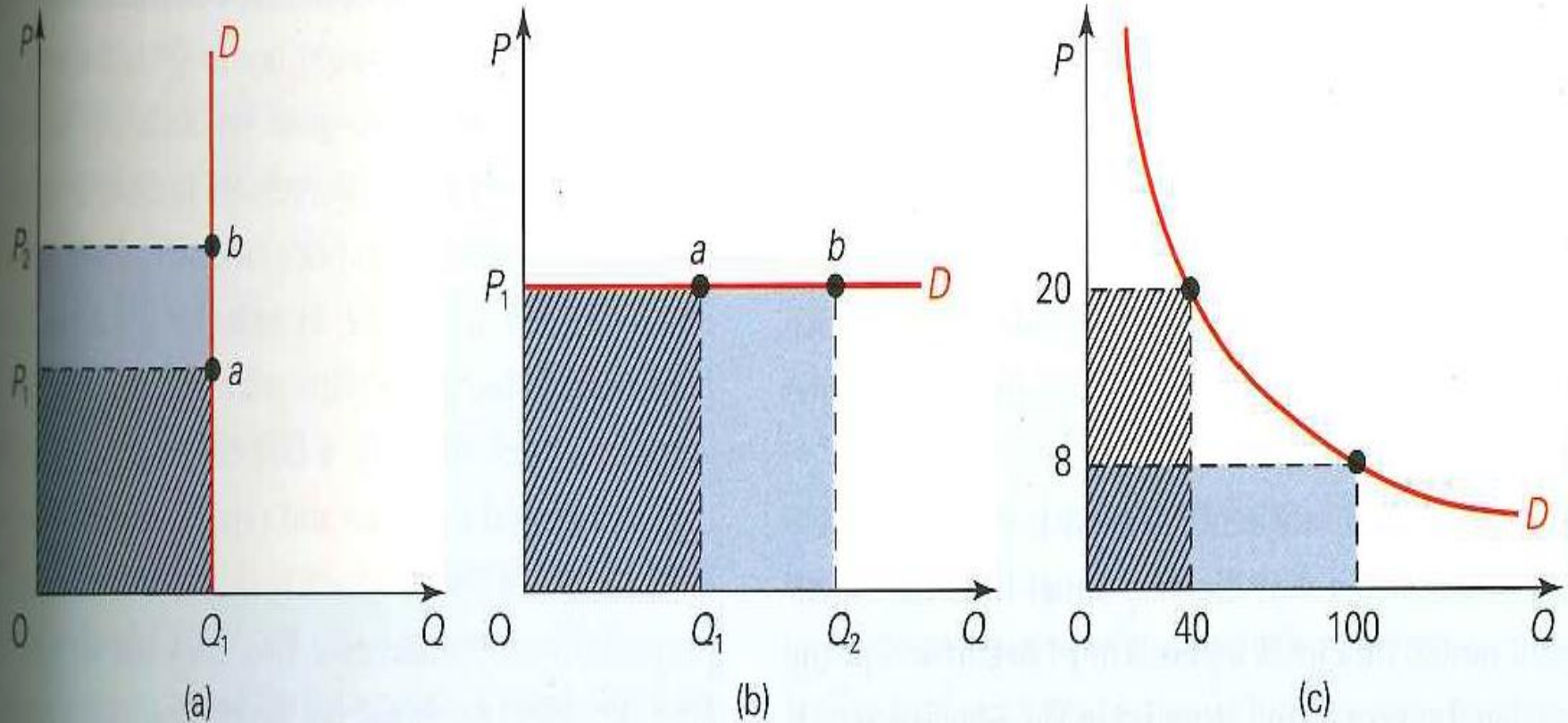

Figure 5.7 Price elasticity of supply

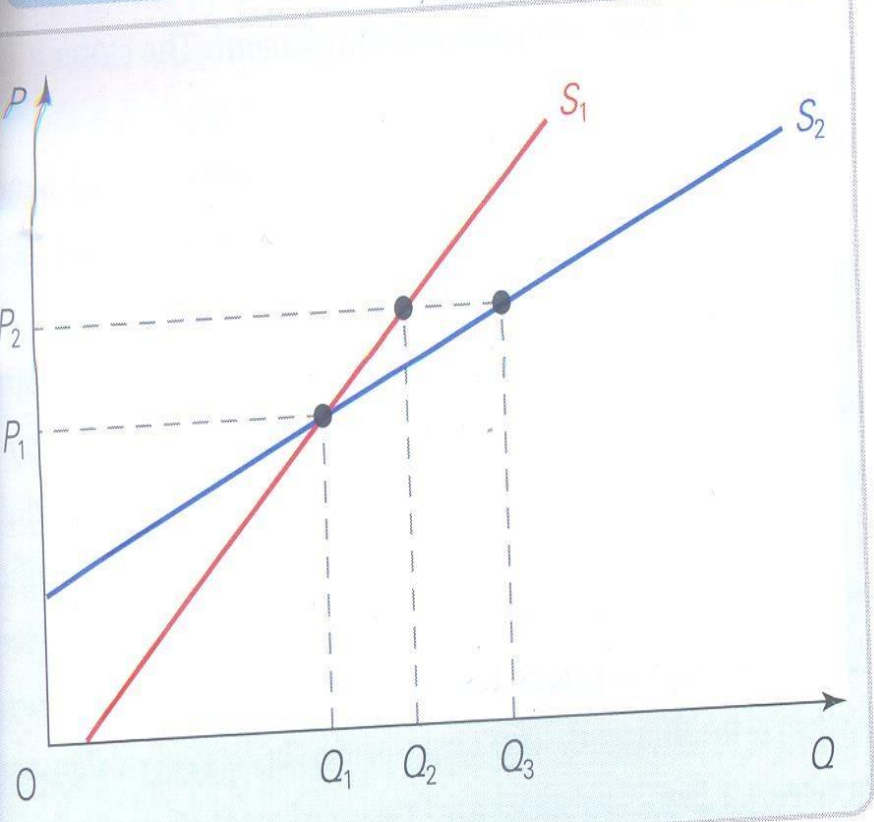
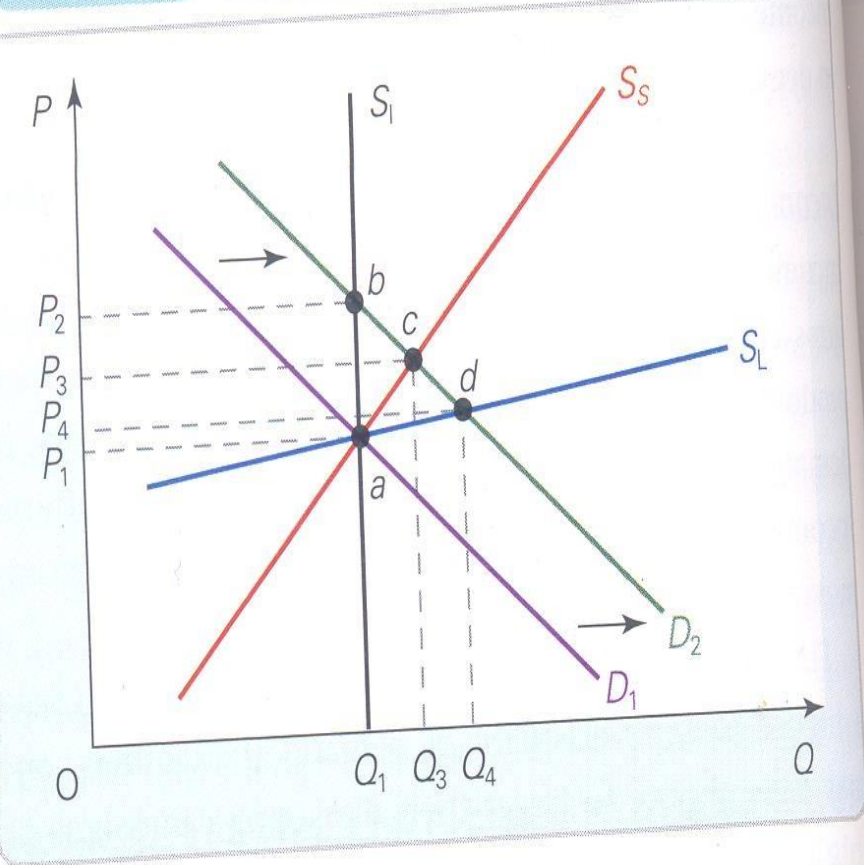

Figure 5.8 Supply in different time periods

Еластичност на търсенето спрямо дохода

- Еластичност на търсенето спрямо дохода: измерва промяната в търсеното количество при промяна в дохода.
- $E_{PD} = \frac{\Delta Qd (\%)}{\Delta I (\%)}$
- Детерминат на еластичността е типът на стоките:
 - 1) *Нормални стоки* – при нарастване на дохода тяхното търсене също нараства, а коефициентът на доходна еластичност е >0 ;
 - 2) *Малоценни стоки* – при нарастване на дохода тяхното потребление намалява, а коефициентът на доходна еластичност е <0 ;
 - 3) *Луксозни стоки* – потреблението им се формира при достигнато високо равнище на дохода.
- Разграничението е условно, тъй като ако доходът е с тенденция да нараства, част от нормалните стоки могат да преминат в групата на малоценните, а част от луксозните – да станат нормални, и обратно ако доходът е с тенденция да намалява.
- Ако един продукт има висока еластичност спрямо дохода, то е вероятно продажбите да насрастнат при увеличаване на националния доход, но може и да спаднат значително, ако икономиката изпадне в рецесия.

Кръстосаната еластичност на търсенето

- 1) *Кръстосана еластичност при заместващи стоки* – показва в каква степен се изменя търсеното количество на заместващата стока „x” при изменение на цената на основната потребявана стока „y”. Коефициентът на кръстосаната еластичност се определя като отношение на процентното изменение на търсеното количество на стоката „x” и процентното изменение на цената на стоката „y”. При заместващите стоки се формира права зависимост – ако цената на стоката „y” се увеличава, търсеното количество на заместващата стока „x” също се увеличава. Затова коефициентът на кръстосана еластичност при този вид стоки е положителна величина и колкото по-голям е той, по-висока е степента на заменяемост. Когато клони към нула, стоката няма заместители и тя е независима стока.
 - $E^c_d = \Delta Q_x(\%) / \Delta p_y(\%)$
 -
- 2) *Кръстосана еластичност при допълващи се стоки* – показва в каква степен се изменя търсеното количество от допълващата стока „x” при изменение на цената на основната потребявана стока „y”. Коефициентът на кръстосана еластичност при допълващи стоки се определя като при заместващи стоки, само че тук зависимостта е обратна и затова той е отрицателен – ако цената на стоката „y” се увеличава, търсеното количество на допълващата стока „x” намалява.
 - $E^c_d = \Delta Q_x(\%) / \Delta p_y(\%)$

Еластичност на предлагането спрямо цената

- *Ценовата еластичност на предлагането* изразява степента на чувствителност на продавачите, изразена чрез изменение на предлаганите количества стоки под влияние на измененията в техните цени и колкото по-голяма е тази чувствителност, толкова по-еластично е предлагането към цената. Този коефициент изразява права зависимост между двете променливи и е положителна величина.
- $E_p^s = \Delta Q_s(\%) / \Delta p(\%)$
- В зависимост от степента на реакция на продавачите от измененията в пазарната цена разграничаваме три *основни състояния на еластичност на предлагането*:
 - 1) Еластично предлагане – предлаганото количество се изменя с по-голям процент, отколкото цената, а коефициентът на еластичност е >1 ;
 - 2) Нееластично предлагане – предлаганото количество се изменя с по-малък процент, отколкото цената, а коефициентът на еластичност е <1 ;
 - 3) Нормално еластично предлагане – предлаганото количество и цената се изменят с един и същи процент, а коефициентът на еластичност е $=1$.

- Ценовата еластичност на предлагането в голяма степен зависи от продължителността на периода за адаптиране на производителите към изменението на пазарните условия. Различават се следните пазарни периоди:
- 1) *Моментен период* – продавачите не могат да реагират на изменените пазарни условия (нарастването на търсенето и на пазарните цени). В този период предлагането е абсолютно нееластично. Моментното равновесие се установява при фиксирано пазарно количество, но при по-висока равновесна цена, при която обемът на предлагането се разпределя между купувачите;
- 2) *Краткосрочен период* – производителите не могат да изменят производствените мощности, но реагират на изменените пазарни условия чрез по-интензивно ползване на ресурсите или въвеждане на допълнителни количества труд. В резултат предлагането количество нараства, но предлагането все още е нееластично. Краткосрочно пазарно равновесие при тази реакция на предлагането се установява при по-ниски в сравнение с моментното равновесие;
- 3) *Дългосрочен период* – производителите могат да изменят производствените мощности, но при стабилни и трайни изменения в търсенето и цените. Ако търсенето расте, количеството на всички фактори се увеличава и предлагането нараства интензивно и така се формира еластично предлагане. Дългосрочното пазарно равновесие се установява при равнище на цената, по-ниско в сравнение с краткосрочното равновесие и значително по-ниско от равнището ѝ при моментното равновесие.

Figure 5.7

Price elasticity of supply

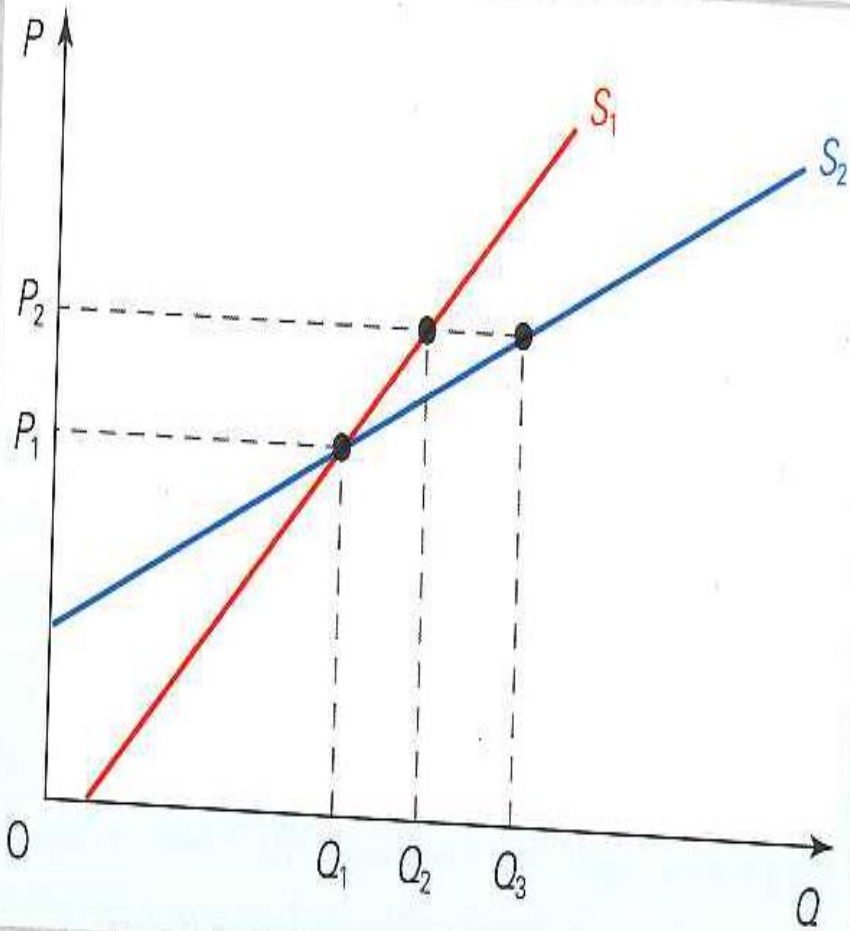

Figure 5.8

Supply in different time periods

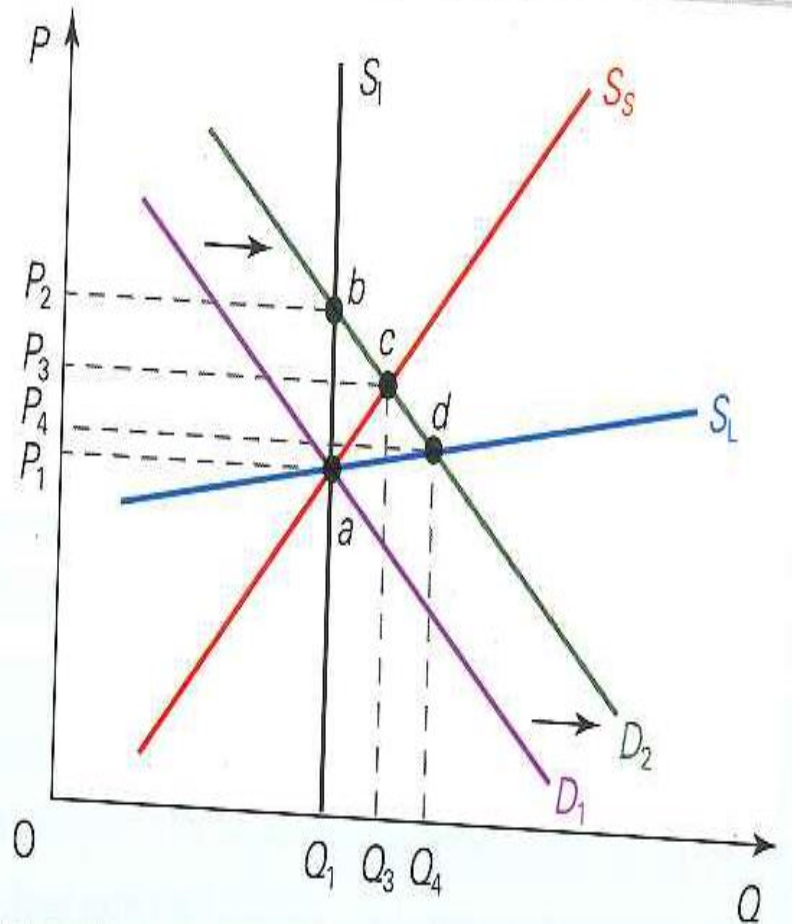

Figure 5.9

Response of supply to an increase in demand

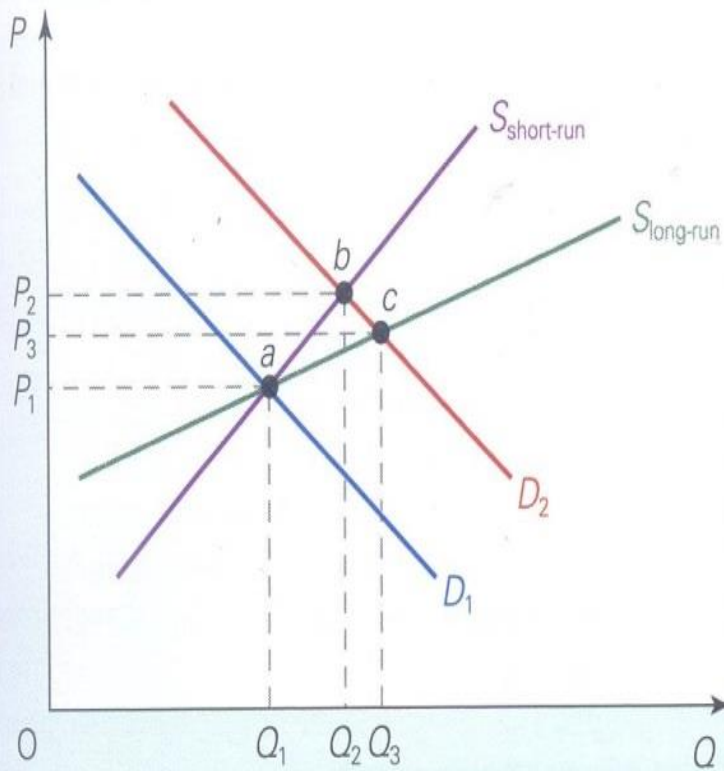
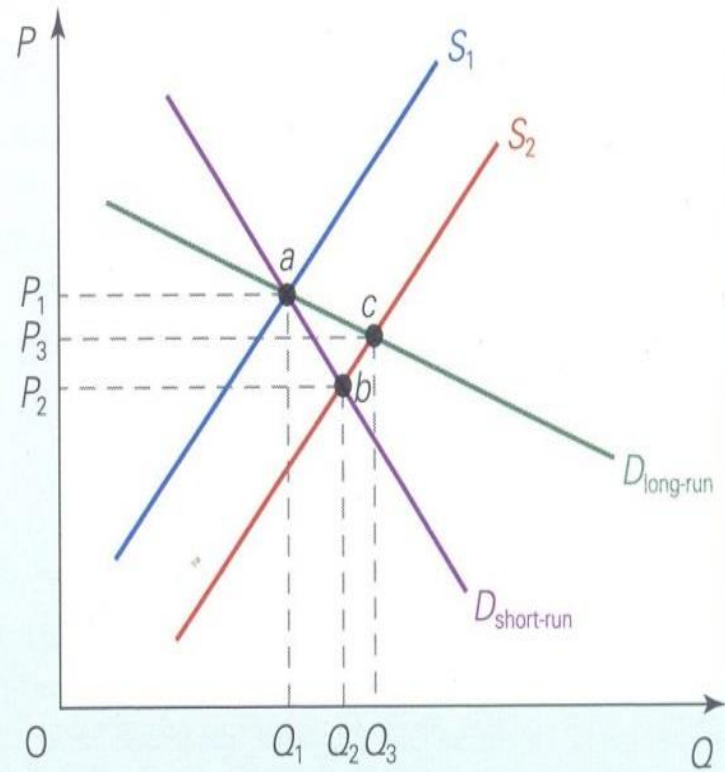

Figure 5.10

Response of demand to an increase in supply

Риск и несигурност

- Риск: положение, при което вероятността от сбъждане е известна.
- Несигурност: положение, при което вероятността от сбъждане е неизвестна.
- Подходи за намаляване на несигурността от фирмите:
 - Поддържане на запаси от стоки;
 - Покупка на информация;
 - Търгуване на пазари за фючърси.